

knjig ali časopisov posneti, tako dobro vpleteni, da se vidi, da so pisatelji „in succum et sanguinem“ vse sprejeli, kar upotrebujejo za svojo rabo; celó popisi iz že davnejih sej državnega zbora so z resnično kritiko tako osoljeni, da nobenega môra dolgočasnosti ne tlači.

Pervi članek „Die Hausfeinde der Slaven“ v kratkih črticah popisuje nemilo osodo Slovincov od nekdanj, kar se tiče njihove narodnosti, pri kateri se pa dosti očitno božja roka kaže, da sto in stoletno zatirovanje slovenskega jezika v šolah, pisarnicah in javnem življenju ga ni moglo zatreti; narod naš živi — in pod zavetjem cesarjeve besede mu bode prisijala veselejša prihodnost, čeravno bo še dosti boja potreba s protivniki našimi, med katerimi so nam najhujši — domačini naši, ki zatajujejo mater svojo, sebe in nas. „Inimici nostri — domestici nostri“ se glasi načelo tega skozi in skozi resničnega sostavka.

Drugi sostavek: „Die französische Gesellschaft und unsere Bahnen“ s številkami dokazuje, koliko škoda je doletela našo državo, da so se njene železnice bivšim ministrom Bruck-om Francozu prodale na 90 let, pa tudi nam se je 31. januarja 1859 voznja podražila, ker za vsako miljo v 1. vozu se je tarifa od 35 kr. nov. dn. povikšala na 36 kr., v 2. vozu od 26 $\frac{1}{4}$ na 27 kr., v 3. vozu pa od 17 $\frac{1}{2}$ na 18 kr. To znaša pri vsakem goldinarju čez 3 nov. kraje. brez razločka vozov, in prerajtano je, da v preteklih dveh letih je francozka družba s temi navdarki si 436.800 gold. pridobila. Dosti bolje bi stalo z našim državnim dnarstvom — sklepa ta sostavek — ako bi nam bila že nekoliko let poprej ustava z odgovornostjo ministersko podeljena bila.

Sostavek „Das Unterrichtswesen in Innerösterreich“ pretresa na dalje učilnice naše in njih učno osnovo začasno od ljudskih šol noter do viših. V tem sostavku nasvetuje pisatelj po svojih opazkah in po skušnjah zvedenih mož, kako naj bi se učna osnova premenila, da bi se namen šolstva bolje dosegel. Marsiktero dobro zerno je tu vmes; naj bi se ne zaverglo, pa bo dober sad rodilo! Avstrija ima mnogo bistrih glav; ni treba, da bi bila le opica unanjih držav; kar pa se je tudi tam dobro poterdilo, naj se ne zanemari pri nas, in le iz take moke bo dober kruh.

Četerta nadaljava spisa: „Die Kirche und das Nationalleben“ brani cerkev proti napadam, da cerkev je sovražnica omike in prosvete, ter dokazuje z zgodovinskimi ozirji po širocem svetu, da ona zabavljica je kriva.

Članek „Reichsrathsverhandlungen“ pretresa govornike v državnem zboru poslednje dni avgusta in prve dni septembra; — zadnji oddelek pa obsega dopise iz slovenskih krajev, ki večidel odkrivajo naše rane, ktere bo treba zaceliti, da se tako tem pred vresniči veličastna cesarjeva beseda, ki zagotavlja vsem narodom enake pravice priložnega življenja. To je pač kriva pot, ako se, kar pravico in postavo na pomoč kliče, preganja za „prenapeto“ ali „ultra“. Slovenec, svojemu cesarju vsigdar zvest in vladi pokoren, ne terja nič, kar žali drugim pravice; al kar je drugim drago, je tudi njemu pravo; to pa terja tudi on in sme terjati po pravici.

Pisatelj iz Dunaja je ob pravem času iz tmine pozabljivosti na dan potegnil, kar je ravno tisti gospod Nace Kuranda, ki v svoji „Ost-Deutsche Pošti“ se sedaj tako rad norčuje o nas Slovincih, takrat govoril, ko je naš rojak Anastazi Grün (Anton grof Auersperg) v izverstni prestavi „Die slovenischen Volkslieder aus Krain“ naše slovenske pesmi predstavil v nemški jezik. Takrat je Kurandov časnik pisal tako-le: „Ein Volk . . ., dessen poetische Psyche in solcher Verklärung den Deckel ihres Sarges bricht, ist als eine neugewonnene Provinz, als ein neuer Zuwachs an Kraft, Eigenthümlichkeit und Schönheit im Reiche des menschlichen Fortschrittes und humaner Bildung zu begrüßen“. Tako je govoril Nace Kuranda takrat, ko mu je slavni naš rojak podal naše slovenske pesme v tistem jeziku, ki ga „Ost-Deutsche“ razume. Takrat nam je slavo

pél in se čudil, da tak narod ni bil možem „Ost-Deutsche Pošte“ še znan, ter se je radoval, da je slovenska Vila prederla pokrov groba; — sedaj pa, ko ta narod, kteremu je Nace Kuranda leta 1850 tak izversten diplom podpisal, iz groba vstaja in kliče po svojih pravicah, sedaj pa ravno tisti mož s svojimi pomagači v „Preši“, „Oesterreicherci“, „Triestercei“, „Tagespošti“ itd. tiši pokrov z vsemi štirimi doli, kar koli more, da bi „die poetische Psyche“ tega naroda ne ušla iz groba, in „die neugewonnene Provinz“ ne delala sivih las tistim, ki jih je boginja Germanija izvolila za aposteljne, da bi „kulturo“ njeno nesli proti izhodu, in na tej poti poteptali slovenski narod, ki bi utegnil prevelik „Zuwachs an Kraft, Eigenthümlichkeit und Schönheit im Reiche des menschlichen Fortschrittes und humaner Bildung“ biti. Lejte Slovinci! tako visoko so čislali ti ljudje leta 1850 naš narod po njegovih pesmah, ktere pa 11 let pozneje, to je, dandanašnji, milujejo kot otroka, ki je komaj „blebetati“ (lallen) začel!! — Po taci h delih lahko spoznate njih značaj. Le eno more biti resnično: ali so pred lagali ali pa lagajo danes.

Žalostno je le to, da še kdo takim karakterom verjame!

Parlamentarni jezik.

Začeli so se pomenki o slovenskem parlamentarnem jeziku. Moja misel o tem je ta, da med književnim in parlamentarnim jezikom ne sme biti nobene razlike. Slovan se mora tega pravila še terdneje držati, nego drugi narodi, ker se njegova pisava z govorom najbolj ujema. Vsaka čerka naj se vselej izreka tako, kakor se piše, tedaj tudi čerka I. Parlamentarni jezik mora se naslanjati na književnega, ta je njegova edina in terdna podlaga. Da dobimo dober parlamentarni jezik, je edina potreba, da se književnega jezika dobro naučimo in da ga marljivo rabimo v vsakdanjem življenju. Vse drugo pride samo od sebe.

Ceguar.

Mladi hudodelnik.

Poslovenil A. Zup.

Ravno je večer. Tiho je po beli Ljubljani, le doli z „grada“ mili glasovi čuvajevega roga doné. Omenjeni čuvaj prebiva namreč v visokem stolpu ljubljanskega grada, in ravno ta čas, ko naša povestica začne, ga vidimo koračati po lesenem mostovžu, ki je krog stolpa napravljen. Zdaj zasliši v stanici otročje vekanje in naglo stopi v sobo. Tukaj ugleda svojega sina, kakih 5 let starega fantiča, ki se prizadeva svoji sestrici, ki je kake dve leti mlaja od njega, košček kruha siloma z rok vzeti.

„Ti malopridnež — rečejo noter stopivši oče — kaj zopet s sestrico počenjaš?“ — stopijo k podobi, ki je na steni visela in vzamejo šibo, ktera je za podobo vtaknjena bila.

„Oče — upije sestra — France mi je kruh vzeti hotel“.

„Ni res — se France oglasi, le prosil sem jo za-nj“. Ravno oče udariti hočejo, kar mati iz bližnje sobe stopijo: „Tepec stari, kaj zopet otroku hočeš; pusti ga, mojega sinčka ne pustim pretepati — vpijejo jeze trepetaje mati — Ančika, zakaj se jokaš?“

„France mi je kruh vzeti hotel“.

„Mati, ne verjemite! — vpije France.“

„Vem — rečejo mati — da nisi nikogar pregrešil, da bi tepenja vreden bil; pojdi le sem, k meni, tebe nima nikdo pretepati!“

„Žena — se oglasi oče — je li to djanje matere? tako hočeš otrokom potuho dajati? Bodeš vidila, naš France ne bo dobrega storil, nič prida ne bo iz njega“.

„Molči — vpijejo serdita mati — kaj pač meniš ti iz Franceta narediti! Se vidi, kje si se ti palice privadil“ —

rečejo mati in kažejo na vojaško obleko, ki je na steni visela. (Čuvaj namreč je popred vojak bil in vedno le „gemeiner“ ostal).

„O tej reči le molči! — rečejo oče in stopijo z uzdignjeno palico proti materi, ktera Franceta popade in v bližnjo sobo plane.

V tem prepiru smo vidili, kako umetno so mati svojega ljubega sinčka zagovarjali, in tepenja, kterege je malopridnež resnično zaslužil, rešili. Vsakdo si lahko misli, da so oče resnico govorili, ko so rekli, da iz Franceta prida ne bo. Dva dni pozneje, ko so ravno pri jedi sedeli, dajo oče Ančiki, kakor da bi se bilo tako primerilo, veči kos, ko Francetu. Storili pa so to nalašč, da bi vidili, kaj da bo France k temu rekel.

Ta zapazi, da ima sestra veči kos od njega, pa si ne upa ziniti, ker zagleda oestro obličje očeta, ki so zraven njega sedeli, gerdó se derži in ustnice grize. Tako mine kosilo.

Ko večer pride, mati k jedi kličejo, pa nobenega otroka ni viditi.

„Kje pa je France, kje Ančika?“ — rečejo oče.

„Ga le ne vidiš za pečjo ležati?“ — odgovorijo mati.

„Pojdi k jedi!“ — velijo oče; toda France se ne gane. Zdaj zarežijo oče: „Se mi spraviš vèn? čakaj, ti hočem pomagati!“

Ko France zapazi, da oče po palici segajo, prileze iz-za peči, vès klavern je, in s komolcom si oči tišči.

„Kaj ti je? — pravijo mati, — kaj se ti je hudega pripetilo?“ France molči.

„Kje pa je Ančika? — poprašajo oče — moreš vediti, ker sta skupaj odšla?“

„Je nisem nič vidil“ — urno deček odgovori.

„Kaj me nalagati hočeš, mali paglovec, mar nista skupaj odšla.“

„Ali fantič za to more — rečejo mati — ako se Ančika zamudi? tiho bodi, ko bo lačna, bo že prišla.“

Pri tem je ostalo. Noč postane; al Ančike le ni. Drugo jutro napoči; je le ni. Zdaj jo začnejo iskati. Vsaki germiček pregledajo, al zastonj. Zdaj hitijo v mesto, iščejo in prašajo, al ni je!

Tako pretečeta dva dni. Vse iskanje in vprašanje je bilo zastonj. Kdo popiše žalost ubogih staršev? Zdaj naznani neki vojak, ki je na obzidji na straži stal, da iz grape neki po gnjilobi smerdeči duh puhti. Hitro poprašajo tudi vojake, ki so poprej tukaj na straži bili; tudi ti zagotovijo, da so tudi oni oni duh zapazili. Zdaj grejo gledat, kaj da bi pač to zamoglo biti, in kaj najdejo? — Ančiko, stražarjevo hčer! Mertva in v gnjilobi tukaj leži, varno z vejami in listjem pokrita, na sencih kervavo znamenje.

Stražarjeva žena, to zvedivši, se straha na tla zgrudi, potem žalostno vpije: Ančika! Ančika! kje pač biva človek, ki je zamogel nad nedolžnim otročičem tako grozno se maščevati. Stražar pri ubiti hčerki stoji, bled in prepadenih lic, groze govoriti ne more. Zdaj pa roko kviško vzdigne, njegove lice rudeče postanejo, on zavpije: „Žena, vzrok imaš se jokati, ker si v tako kratkem času oba otroka zgubila!“ Krog stoječi začudeno gledajo, kjer ne razumejo njegovih besed. Stražar pa med tem odide, in v stanico stopi. „France — vpije, pojdi sem!“

Vès preplašen deček prileze, z obličjem v tla obrnjenim, ne upa si ostri obraz očeta pogledati.

„France, povej mi, kdo je Ančiko ubil?“

Nekako preplašen deček ostermi, vendar jezla: „Jez ne vem.“

„Ti tega ne veš? Pa česa tolikanj besed, rečejo oče, obleci prazniško oblačilo in pojdi z mano!“

France neverno gleda, vendar koj uboga. Kmalu proti Ljubljani odideta.

„Oče stražar — pravijo v ljubljanski posvetovavnici gospod mestni glavar — kaj vam pač v glavo pade, z mano burke uganjati, ker mi komaj pet let staro dete ko ubijavca svoje hčerke naznanjete, pripeljite mi pravega ubijavca, kje ga imate?“

„Saj pred vami stoji, reče stražar in Franceta proti gospodu porine. Kdo bi pač rajši rekel, da to ni resnica, kakor jez, pa pravica me primora to storiti.

Tako bi tedaj res bilo —

„Da je sestrico ubil, hitro stražar reče, resnica je.“

Zdaj gospod mestni glavar proti Francetu obrnjeni pravijo: „Povej mi, si le res to storil, in zakaj?“

„Jez je nisem, nič od tega ne vem“ — prederzno France reče.

Gospod pozvonijo — kmali strežnik notri stopi.

„Pokličite mi gospoda M. in gospoda N.“

Ko omenjena gospoda prideta, jima gospod mestni poglavar to reč razložijo, in jih za svèt poprašajo, kako in kaj?

Ker hudodelnik še toliko starosti ni imel, da bi ga bili s hudo kaznijo primorati mogli, obstati hudodelstvo, mu 10 palic namazati velijo. Že pri četerti deček vpiti začne. „Nehajte, hočem vse povedati“, in pravi, da je iz jeze do Ančike, ker so jo oče rajši od njega imeli, potem ko jo je tistega popoldne v grapo povabil, ker jih ničesar vidil ni, zgrabil in jo toliko časa z ostrim kamnom po sencih tolkel, da več ni glasú od sebe dala. Zdaj sklene, da je mertva, jo varno zakrije in odide.

Ljubljanski gospodje niso za take mlade hudodelnike nobene postave imeli, in naznanijo tedaj to reč na Dunaj tačasni cesarici Marii Terezii.

Prebivavci ljubljanskega mesta z nevoljo čakajo, kaj da se bo z Francetom zgodilo.

Zdaj pride pisanje iz Dunaja. Kako se gospodje začudijo, ko berejo:

„— — — mlademu hudodelniku naj se lepo jabelko, zraven pa sreberna dvajsetica pokaže, in potem vse natanko naznani, kaj se bo zgodilo.“

Hitro se to zgodi. Ko France lepo dvajsetico zagleda, hitro po nji seže. „Zakaj pa nisi — mu sodnik rečejo — jabelka vzel?“

„Ker si za dvajsetico veliko takih jabelk kupiti morem!“

Vse to se natanko cesarici naznani, in se vé, da cela Ljubljana trenutke šteje, kadaj da pismo nazaj pride.

„Ni upa — tako piše bistrournna cesarica — da bi se to dete poboljšalo, zatoraj naj se sodi, kakor odraščén človek!“

Takrat so bile postave veliko huje ko zdaj, glava za glavo, se je postava tistega časa glasila. Tako se zgodi, da Franceta na smert obsodijo.

Jutro 16. majnika leta 1741 napoči, velika množica ljudi se po ulicah proti nekdašnjemu „zidanemu mostu“ valí, po sredi počasno voz derdra, na kateremu France sedí.

Čez eno uro mladi hudodelnež — brez glave leži.

Dopisi.

V Varaždinu 15. nov. †*) — Znano je, da je bil hervaški jezik pri nas povsod in popolnoma razun dopisovanja z financijnimi oblastnijami in z vojništvom vpeljan. Hervaški je toraj uradni (službeni) jezik, ki se rabi tudi v dopisovanji z vsemi unanjimi uredi, ker drugač bi, ako bi se, postavimo, za Nemce rabil neuredni nemški jezik, lahko zahtevali Talijani in Rusini in Bugari itd., da se jim dopisuje v njihovem jeziku. In res, povsod, v Gradcu, v Beču, v Terstu, celó na Tiroljskem rešijo koj vsaki hervaški dopis. Le — risum teneatis amici — le na bližnji meji, v slovenskem mestu, v malem Optuju ne najde

*) Prejšnjega lista nismo prejeli.